

Edward Łuczyński, Jolanta Maćkiewicz, *Językoznawstwo ogólne. Wybrane zagadnienie*, Wydanie drugie rozszerzone i uzupełnione, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2002, ss. 140

Podręcznik Edwarda Łuczyńskiego i Jolanty Maćkiewicz pt. *Językoznawstwo ogólne. Wybrane zagadnienia. Wydanie drugie rozszerzone i uzupełnione* jest owocem wieloletnich doświadczeń dydaktycznych autorów, którzy zdobyli je podczas wykładów z językoznawstwa prowadzonych dla studentów filologii polskiej Uniwersytetu Gdańskiego.

Przedstawiana książka jest godna polecenia z różnych względów. Autorzy zawarli w niej nie tylko wiele zagadnień podstawowych dla językoznawstwa ogólnego, lecz także uwzględnili najnowsze teorie i koncepcje współczesnej lingwistyki. Stanowi ona zatem istotne wzbogacenie istniejącej literatury przedmiotu. Nie bez znaczenia jest także to, że publikacja została napisana przystępnym językiem, co zachęca do przeczytania jej w całości, oraz fakt, iż do każdego rozdziału została dołączona zalecana literatura, co pozwala na podjęcie samodzielnych studiów na językiem.

Publikacja obejmuje dziesięć rozdziałów. Rozdział pierwszy pt. *Co to jest język* dotyczy definicji terminu *język*. Autorzy przyjmują,

iż język jest systemem znaków, wyjaśniają istotę znaku, dokonują szczegółowego opisu znaków naturalnych i konwencjonalnych. Szczególną uwagę zwracają na znaki językowe i dokładnie omawiają ich najważniejsze cechy, do których zaliczają arbitralność, semantyczność, dwustopniowość struktury, autonomiczność i kreacyjność. Należy podkreślić, że autorzy odwołują się do definicji języka, w której uwzględniają zarówno podstawowe funkcje języka, jak i cechy, które różnicują go od innych systemów znaków.

Rozdział drugi nosi tytuł *Jak opisywać język*. W tej części pracy poruszono problem potocznej i naukowej wiedzy o języku. W rozdziale przedstawiono krótki rys historyczny badań dotyczących pochodzenia i natury języka. Autorzy zwracają uwagę na fakt, że już w *Biblii* zawarto pewne teoretyczne refleksje dotyczące istoty języka:

„np. próba objaśnienia pochodzenia języka w micie o stworzeniu świata, gdy Bóg, kreując świat, nazywa zarazem jego elementy, a później Adam nadaje nazwy zwierzętom, czy podanie o wieży Babel jako przyczynek różnorodności języków” (s. 20).

Znajdziemy tu także zwięzły opis wybranych zagadnień z zakresu strukturalizmu, gramatyki transformacyjno-generatywnej i językoznawstwa kognitywnego.

Bardzo ciekawy jest rozdział trzeci pt. *O znaczeniu w języku*,

w którym autorzy w przystępny sposób wyjaśniają, jak to się dzieje, że wyrazy (a także związki wyrazowe, zdania i teksty) znaczą, wyjaśniają funkcje wyrazów w trzech wymiarach: w relacji do świata i naszych o tym świecie wyobrażeń, w relacji do ludzi, którzy posługują się wyrazami w celach komunikacyjnych, oraz w relacji do innych wyrazów współwystępujących z nimi w tekście. Charakteryzując relacje słów do świata, do zewnętrznej, pozajęzykowej rzeczywistości, zwracają szczególną uwagę na sferę desygnacyjną i konotacyjną znaczenia. Autorzy uwzględniają również problem wieloznaczności (polisemii) wyrazów każdego języka oraz porównują dwie podstawowe relacje znaczeniowe między wyrazami: synonimię i antonimię. Warto podkreślić, że nie pomijają przy tym istotnego w semantyce tematu ogólnych założeń teorii pól znaczeniowych. Na uwagę zasługuje część poświęcona znaczeniom wyrazów w aspekcie porównawczym. Autorzy słusznie podkreślają:

„(...) słownictwo danego języka utrwała pewien rodzaj widzenia rzeczywistości. Rzeczywistość, która nas otacza, to nieskończona ilość przedmiotów, zjawisk, cech. Żaden człowiek i żaden język nie są w stanie ogarnąć tej różnorodności. (...) Człowiek, który poznaje świat i rezultaty tego poznania utrwała w języku, wyróżnia pewne przedmioty, pewne zjawiska, pewne cechy – zazwyczaj te,

które w jakiś sposób są dla niego istotne. Inne elementy pomija. Preferencje różnią się w zależności od warunków naturalnych, historii, kultury” (s. 41).

Podają przy tym liczne przykłady odmiennego sposobu interpretacji rzeczywistości pozajęzykowej w różnych językach, przytaczając w formie skróconej poglądy Wilhelma von Humboldta, prekursora relatywizmu językowego i współtwórcy nowożytnego językoznawstwa.

Przedmiotem rozważań czwartego rozdziału pt. *Wszystko może mieć swoje imię* są nazwy własne. Autorzy omawiają w nim różnice między nazwami własnymi a pospolitymi, szczegółowo przedstawiają dwie podstawowe cechy nazw własnych, tj. brak znaczenia leksykalnego i jednostkowość, wymieniają typy nazw własnych, analizują proces przechodzenia nazw własnych w pospolite i odwrotnie. Podają również, jak ustala się źródła nazw własnych, zastanawiają się, czy nazwy te cechują się odrębnością gramatyczną, czy mają charakterystyczną morfologię lub składnię. Sporo miejsca poświęcają onomastyce i koncentrują uwagę na dwóch najważniejszych grupach nazw własnych: antroponimach i toponimach. Autorzy nie pomijają również kwestii związanych z wątpliwościami dotyczącymi użycia dużych i małych liter w odniesieniu do nazw własnych, tłumaczą na przykład, czy należy pisać *Internet* czy *internet*, wyjaśniają, dla-

czego piszemy *ulica Kościuszki*, ale *Wybrzeże Kościuszkowskie*, *samochód marki Opel*, ale *jechać oplem* itd.

Rozdział piąty pt. *Dwa języki: język mówiony a pisany* poświęcony jest różnicom między mową a pismem. Autorzy odpowiadają na pytanie, czy mówimy tak samo, jak piszemy. Poruszają przy tym problem roli i miejsca mowy oraz pisma w życiu przeciętnego użytkownika języka, przedstawiają zwięzłą historię pisma oraz omawiają cechy przekazu językowego w formie pisemnej. W ostatnim podrozdziale zastanawiają się również, czy można dzisiaj mówić o zmierzchu epoki pisania.

Rozdział szósty pt. *Wewnętrzne zróżnicowanie języka* dotyczy odmian języka. Autorzy przedstawiają zwięzły opis regionalnego zróżnicowania współczesnej polszczyzny, wymieniają liczne przykłady zróżnicowania języka wynikającego z rozwarstwienia społecznego jego użytkowników oraz przytaczają przykłady funkcjonalnych i stylistycznych odmian języka. Zaakcentować w tym miejscu należy, że nie pomijają przy tym problemu szeroko rozumianej normy językowej.

W rozdziale pt. *Wokół pojęcia tekstu* autorzy szukają odpowiedzi na pytanie „Co to jest tekst?”, wyjaśniają na przykładach takie pojęcia, jak *wypowiedź* czy *dyskurs*, podają, z jakich elementów

składa się każdy tekst. Szczególną uwagę poświęcają mechanizmom spójności tekstu. W tej części pracy znajdziemy również obszerne informacje na temat odmian i gatunków tekstów.

Za szczególnie cenny należy uznać kolejny rozdział pt. *Językowa wieża Babel*, w którym autorzy nawiązują do zagadnień dotyczących zróżnicowania języka na świecie. Znaczna część rozdziału obejmuje problematykę z zakresu językoznawstwa historyczno-porównawczego i badań etymologicznych. Autorzy dokonują tutaj klasyfikacji typologicznej języków według kryterium morfologicznego, fonologicznego i prozodycznego. Należy podkreślić, że w swoich wyszczególnieniach nie pomijają języków powstałych z języków kolonizatorów, czyli języków kreolskich i pidżynów, języków sztucznych: volapük, esperanto, interlingua oraz języków używanych do pisania programów komputerowych.

Rozdział zatytułowany *Kontakty między językami* porusza kwestię dwujęzyczności (bilingwizmu), występującej wśród dzieci z etnicznie mieszanych małżeństw i dwujęzycznych społeczności żyjących na terenach o mieszanym składzie etnicznym, np.: Szwajcarii, Belgii czy Kanady. Zagadnienie to ma charakter opisowy i wnosi dużo potrzebnych informacji dotyczących interferencji językowej. W niniejszym rozdziale autorzy podejmują

także temat zapożyczeń leksykalnych, dokonują klasyfikacji zapożyczeń oraz w zwięzły sposób przedstawiają, jakie obce słowa wchodziły do języka polskiego od początków państwa polskiego poprzez poszczególne stulecia aż do współczesnej polszczyzny. W ostatniej części rozdziału poruszają zagadnienie europejskiej ligii językowej i podają charakterystyczne cechy, które łączą słownictwo języków współtworzących ligę.

Aby móc przedstawić w miarę pełny obraz języka, należy wkraczać z opisami językowymi na grunt różnych dziedzin wiedzy. Dlatego w ostatnim rozdziale pt. *Pogranicza językoznawstwa* autorzy w obszerny sposób przedstawiają cztery wybrane dyscypliny naukowe, które pozwalają pogłębiać wiedzę o języku:

1. Socjolingwistykę, która ujmuje język jako zjawisko społeczne.
2. Pragmatykę językową, która zajmuje się opisem języka na tle działalności człowieka w ogóle.
3. Psycholingwistykę, która opisuje funkcjonowanie mózgu w czasie tworzenia i odbioru mowy oraz porusza zagadnienia związane z filogenezą i ontogenezą mowy.
4. Etnolingwistykę, badającą związki między językiem a kulturą. Warto podkreślić, że autorzy w tym kontekście przytaczają hipotezę Sapira-Whorfa o różnicach między systemami języ-

kowymi zdeterminowanymi odmienną interpretacją rzeczywistości pozajęzykowej.

Problematyka pracy jest ciekawa i może być przydatna zarówno dla nauczycieli akademickich, którzy mogą wykorzystać zawarty w niej materiał na zajęciach ze wstępu do językoznawstwa na kierunkach filologicznych i neofilologicznych, jak również dla studentów zainteresowanych problematyką językoznawczą i stałym podnoszeniem efektywności swojego kształcenia językowego.

Izabela Bawej

Jonas Pfister, *The Metaphysics and the Epistemology of Meaning*, Frankfurt 2007, ss. 148

In 2007 a German publishing house known for publications in philosophy – ontos – released a book which is akin both to philosophy as well as, surprisingly, to linguistics. Within the domain of philosophy, the book is tangential to metaphysics and epistemology, more specifically however it is on the philosophy of language, whereas the linguistic part of the work rests on claims stemming from pragmatics, wherein J. Pfister drops the extant Grice's ideas on implicature and draws on more recent developments in the field.

The structure of the book is very clear. The first part touches